

מגד

יורחחים

152

אייר תשע"ב

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

לענין קריאת שם ד' על העולם בעת הגאולה השלימה הדבר תלוי בתשובה - אבל לא תוכל לעכב את גאולת עולמנו הפנימי (עין איה ברכות פרק א אות ב).

גאולה שלימה

הקמתה של מדינת ישראל היא התגשמות חלום הדורות, ועליה אמר דוד מלכנו: "שיר המעלות בשוב ה' את שבי ציון היינו כחולמים". ואכן בורא עולם משיב את בניו לציון, ואילו הבנים השבים, כל אחד שרוי בבועה שלו, שקוע בחלום המנותק מן המציאות האלוקית ההולכת במסילתה אל היעד שהועידה לה ההשגחה העליונה.

על ארבעה דברים אנו מבקשים בתפילה שיהיו שלמים: "אמונה שלימה", "תשובה שלימה" "רפואה שלימה" ו"גאולה שלימה" (וסימנך: אתרוג) מפני שכל אחד מהם בא בהדרגה, האדם אינו נעשה מאמין בפעם אחת, ואינו שב בתשובה או מתרפא בבת אחת וכן הגאולה באה קמעא קמעא ולכן אנו מבקשים שנזכה להן לא באופן חלקי אלא במצב שלם. במובן הזה המושג "שלימה" הוא כמותי, הרבה ולא מעט, מלא ולא חלקי. אפשר להבינו גם במובן איכותי, שגם אם הגענו בשלב מסוים לשלמות, עדיין יש אחריה שלב נוסף המשלים יותר את המצב החדש. למשל אדם שנהפך מכופר למאמין, אין אמונתו החדשה סופית שהרי ביכולתו להמשיך ולהתקדם באמונתו לשלבים גבוהים יותר. וכן החוזר בתשובה, המתקן את עברו השלילי הוא בבחינת "סור מרע", לפנינו עוד השתלמות בלתי פוסקת של "נעשה טוב" (עין אורות התשובה פי"ד א). הוא הדין בענין הגאולה, לאחר שהגיעה לשלמות בשלב אחד ביציאה מגלות לעצמאות, יש אחריה שלב נוסף שהיא הגאולה השלימה.

נושא הגאולה הפך בתקופתנו לאקטואלי, מהילכתא דמשיחא בעבר לענין של ממש בהווה, ועם זאת אנו רגילים למקד את נושא הגאולה השלימה במסגרת הלאומית המצומצמת של עם ישראל בלבד. הצטמצמות זו נותנת לנו תמונה חלקית של ה"גאולה השלימה", מפני שהראיה הכוללת של הגאולה הרי היא קשורה לתפקידו ההיסטורי, האוניברסאלי של עם ישראל, שהינו גאולת האנושות כולה. כאשר מתבוננים בהיסטוריה היהודית אנו רואים בה אי אחדות. בתחילת דרכה, בימי האבות, היא פעלה לתיקון כלל האנושות, כשהכיר אברהם את בוראו-כותב הרמב"ם - "התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם א-ל-לוא אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם, מעיר לעיר וממלכה לממלכה". גם יצחק ויעקב המשיכו בדרכו זו של אברהם כמו שמובא במדרש (ב"ר פד): "אברהם היה מגייר האנשים ושרה הנשים... יעקב גייר גיורים דכתיב: 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו,

הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם'. ביצחק לא שמענו, והיכן שומעים ביצחק? כאן כתיב: 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו-מאי 'מגורי אביו? מגורי אביו'.

אחרי תקופת האבות פסק עם ישראל להשפיע השפעה ישירה מוחץ למסגרת האומה, אדרבא הדגל הלאומי היה "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". אפילו כשגוי בא להתגייר אנו אומרים לו "מה ראית שבאת להתגייר?" (רמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ד), לעומת זאת בדברי הנביאים אנו מוצאים גישה אחרת "ואחזק בידך ואצרך ואתנך לברית עם לאור גוים" (ישעיה מב) "ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ" (שם מט, ו), "והיה באחרית הימים וכן יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוהי יעקב ויהנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (שם ב, ב).

הגמ' במסכת ברכות (ב, א) מתייחסת למשנה הקושרת את זמן קריאת שמע של ערבית בזמן צאת הכוכבים שאז הכהנים נכנסים לאכול בתרומה, ומלמדת אותנו ש"ביאת שמשו (שקיעת השמש) מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו (הקורבן שעליו להביא למחרת) מעכבתו מלאכול בתרומה". הלכה זו מקשרת הראי"ה בספרו "עין איה" גם לענין הגאולה, וכך הוא מסביר: ישנם שני דברים בטוהרתו של הטמא, האחת תלויה אך ורק בזמן (שקיעת השמש) שאינה נתונה בידו של המטהר, ואילו השנייה תלויה בכפרה (הקרבת הקורבן) הנעשית על ידי המטהר. כך גם בענין הגאולה: עם ישראל הם כהני ה' בעולם, וכשם שלכהנים יש שני תפקידים: האחד בינם לבין עצמם כאכילת התרומה שאסור להם להשתתף עם זה. התפקיד השני של הכהנים לתת שירות לציבור, כלומר להקריב את קרבנות הפרט והכלל, בפעולתם זו הם כן מתייחסים אל הזרים. כשם שהטומאה מנטרלת את הכהנים מתפקידם כך הגלות מנטרלת את עם ישראל, ואם הטומאה היא הגלות, הרי הטהרה היא הגאולה, וכמו בטומאה הפנימית של הכהנים הטהרה אינה תלויה בכפרה, כך גם הגאולה הלאומית של עם ישראל אינה תלויה בתשובה ואין מעשיהם של ישראל יכולים לעכב את גאולת עם ישראל. אבל השלב השני של הגאולה שהיא הגאולה השלימה בה יתגלה כבוד ה' בעולם כולו, שהיא גאולת העולם כולו, גאולה זו בוא תבוא רק לאחר שעם ישראל ישוב בתשובה. דהיינו: גאולת עם ישראל אינה תלויה בתשובה ואילו גאולת העולם תלויה בתשובה.

הרב יעקב הלוי פילבר, י"ם ת"ו

יום ירושלים בישיבת מרכז הרב

יום העצמאות והשבת

כשחל יום העצמאות בשבת או בערב שבת אנו דוחים או מקדימים את יום העצמאות, האין בכך זילותא ליום העצמאות שהוא מוזד לעתים כה קרובות? האומנם היה הכרח להסיטו מזמנו המקורי? הרי את כל מועדי ישראל אנו מציינים במועדם ובזמנם, גם אם בשינויים קלים, אפילו בשבת!

לדעתי יש בתופעה זו סמליות עמוקה. היא מבטאת את עומק מורכבותו של נושא הריבונות המדינית שלנו.

עצמאות תרבותית

יש מעמתיים זו מול זו את הריבונות השמימית ואת הריבונות המדינית, וטעות בידם. לא זו בלבד שאין סתירה ביניהן, אדרבה, הן משלימות זו את זו. הא כיצד? לכל חברה יש ערכים שעליהם היא מושתתת. הערכים הם מוחלטים וברגע שהחברה תתנכר להם היא תתפורר. הצו השמימי חייב להתיישם עלי אדמות, לשם כך יש צורך בציבור אנושי שישתמש בכלים אנושיים כדי ליישם את הערכים הלכה למעשה בתנאים האפשריים.

אנו שומרים שבת כי כך צויונו לפני אלפי שנים. המדינה, כחברה ישראלית שיש לה תרבות וערכים, מכירה אף היא בשבת כיום המנוחה השבועי. בכך מתאפיינת המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. חוק המנוחה השבועי לא היה צריך את החלטת הריבון המדיני - הכנסת. הוא קיים ויתקיים גם בלעדיו. מבחירה חופשית בחרה החברה הישראלית ליישם זאת כחוק בחיי המעשה. הוא משקף את תרבותו של העם היהודי, גם עבור מי שאינו מכיר בתוקפו השמימי, כשם שהשפה והמיקום הגיאוגרפי שלנו משקפים זאת. אין שום סתירה בין הריבונות השונות, הן משקפות זו את זו. אומנם הריבונות השמימית מחייבת גם כל יחיד ויחיד. חוק המדינה אינו כופה על היחיד כיצד ינהג בביתו ביום מנוחתו. ההלכה מחייבת גם כל יחיד בשמירת שבת ותיאורטית ניתן גם לכפות על כך, אולם כמדיניות מעשית גם במדינת הלכה לא הכל חייב להיכפות בכוח. הדרך הראויה לשמור מצוות היא מתוך בחירה חופשית ולא מתוך כפייה. החוק האנושי מחייב רק את המדינה לשמור שבת, אם כי יש לכך השלכות מרחיקות לכת גם על התנהלותם של היחידים. זו אופיה של מסגרת דמוקרטית. פער זה בין החוק הכללי לבין התנהלות היחידים, הוא שיצר את המורכבות המאפיינת יום עצמאותנו.

שבת היחיד ושבת הציבור

אילו היו כל אזרחי המדינה היהודים שומרי שבת כהלכתה לא היה שום חשש בהשאת יום העצמאות במועדו. אופיו של היום, אם היה חל בשבת, היה שונה. לא במות בידור ולא מנגלים, לא תהלוכות ולא תערוכות, לא פטישים ולא קצף, אלא יום טוב שעינקו הלל והודאה, במסגרת הקהילה והבית, בדומה, במידה זו או אחרת, לימים טובים מסוגו הנהוגים בישראל מימים ימימה. עצם העובדה, שבגלל החשש לחילול שבת המוני אנו נאלצים לנייד את יום העצמאות, מצביעה על המציאות התרבותית בה נמצא חלק גדול מן העם. לצערנו, אצל רבים השבת היא יום מנוחה פיזית בלבד, ולדאבונו יש מהם שספסרי המסחר בשבת מאלצים אותם לוותר גם על כך.

תופעה זו היא תוצאה של השפעות זרות שחדרו לישראל עוד בגלויות השונות. בזרמיהן החזקים נסחפו רבים מבניה למחוזות אחרים. ועם זאת עדיין יש תרבות ערכית בישראל והיא מתבטאת בין היתר בשבת. אומנם רחוקה השבת, ברבים מבתי החברה הישראלית, מרמתה האידיאלית, אולם למרות הריחוק יש בה משהו מיוחד.

סטודנטים המבקרים בארץ במסגרת "תגלית" אומרים שאחת התופעות המרשימות אותם ביותר היא כניסת השבת בישראל. החנויות נסגרות מבעוד יום, התחבורה מידלדלת, אנשים מצטיידים בפרחים ובמצרכי מזון ומתכנסים בבתיהם. משפחות רבות עורכות שולחן חגיגי ומדליקות נרות. אומנם אצל רבים לא מדובר בשבת כהלכה. עם זאת אין אפשרות להתעלם מהאווירה הכללית.

מדינת ישראל, כמדינה, שומרת שבת! מי שראה כניסת שבת בחו"ל יודע להכיר ולהוקיר בהבדל העצום שבין שבת בגלות לבין שבת במדינתנו הריבונית, חרף הפגמים שבשמירתה.

הריבונות והריבון

נחזור ליום העצמאות, יום הכרזת הריבונות המדינית של עם ישראל בארצו. אנו מניידים אותו בגלל כבוד השבת. מדינת ישראל הריבונית, כמדינה יהודית, מכירה בשבת. היא לא רוצה לפגוע בקדושת השבת. יש בכך הכרה סמויה שהשבת כערך עומדת מעל למדינה. אומנם לא כל אזרחיה מכירים ושרים את השיר "יה ריבון עלם" אך בעצם ההתחשבות בשבת יש הודאה לא מודעת בכך שיש ריבון מעל לריבונות. ריבון העולם קודם לריבונות הישראלית. יתווכחו הסופרים וידונו החוקרים ויתפלפלו ההוגים באשר למקור הסמכות. ריבונותנו המדינית אינה רואה סתירה בכך שיש ריבון לעולם. העובדה שאין פוצה פה ומצפצף על עצם קביעת יום העצמאות לפי התאריך העברי, וניידותו עקב השבת, היא המכרעת. מדינת ישראל מכירה בדרך דמוקרטית בסמכות על: של בורא העולם, ששבת בשבת. רבנו, הרב צבי יהודה קוק היה חוזר ומדגיש את העובדה שגם יום העצמאות הראשון בה' באייר תש"ח הוקדם בגלל השבת. החלטת האו"ם, מ-29 לנובמבר 47 למניינם, קבעה את סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל ב-15 למאי 48 למניינם. התאריך העברי היה ו' אייר תש"ח. אלא שהוא חל

שם טקסוס ברימא המציין את כבוש ירושלים בו נראים

התשתית הרעיונית והמשפטית של מדינת ישראל הריבונית. ואת כל אלו קובעת השבת.

ביום העצמאות תש"ח, בו הוכרה לראשונה השבת כגורם קובע במדינה, נחתמה מגילת העצמאות הפותחת בהכרזה "בארץ ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית... והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי". המדינה מכירה בהנחות יסוד אפרוריות שעל אדניהם הושתתה: ארץ ישראל, עם ישראל ותורת ישראל. הריבונות המדינית לא יכולה לערער עליהם. זה ייחודה של מדינת ישראל כמדינת לאום ייחודי, שאין דומה לה בעולם כולו. וכל אלו מתבטאים ברעיון השבת.

אינני שוגה באשליות. עדיין לא כולם מכירים בריבון העולם בהכרתם האנושית. הם יכנו אולי את השבת ואת ערכי היסוד שלנו כתרבות לאומית, או כצורך אנושי סוציאלי. אולם היא הנותנת. בעל כורחם הם מכירים בערכים קבועים שהם מכירים ומתחשבים בהם. וכבר אמר על כגון דא הרב קוק (שהיה הראשון שטבע את המטבע הלשונית "מדינת ישראל"):

אין אנו מצטערים, אם תוכל איזו תכונה של צדק חברותי להיבנות בלא שום ניצוץ של הזכרה א-להית, מפני שאנחנו יודעים שעצם שאיפת הצדק, באיזו צורה שתהיה, היא בעצמה ההשפעה הא-להית היותר מאירה. (אגרות הראיה א, מד)

השבת - פרשת המים

לא בכדי רואה ההלכה את שמירת השבת כערך הבסיסי לכל קיומה של היהדות. השבת היא פרשת המים בין מי שמכיר בסמכות התורה למי שכופר בה. כי הכרה בשבת היא הכרה ישירה, או עקיפה, בבריאת החומר ובעליונותה של הרוח עליו. היא ה"מפץ הגדול" שממנו מתחילה ההוויה המטריאלית שבה אנו חיים. גם אם לא זכינו שכל אחד ואחד מישראל מכיר בשבת כערך עליון בחייו האישיים, היותו חלק ממסגרת לאומית המכירה בשבת, שחקקה אותה כיום שבתון רשמי וקובעת את מועדיה בהתאם לשבת, משייכת אותו לערכיה של מסגרת זו. (כדי להבטיח את המשכיותה של המסגרת ואת הזדהותם של האזרחים עם ערכיה יש לחנך, להסביר, להפנים ולא לסמוך על הנס שהמסגרת לכשעצמה תעשה זאת).

יש כאן פרדוקס מעניין. דווקא ניידותו של יום העצמאות, בגלל השבת, היא המעניקה לו יציבות. יום העצמאות נקבע על פי כללי הלוח העברי, על שני מחוגיו, החודשי והשבועי. מצד אחד נקודת המוצא הקבועה שלו היא ה' באייר ומאידך יש להתחשב בשבת (תקדים לכך מצינו בפורים. ר' המשנה הראשונה של מסכת מגילה: "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד ובט"ו"). תופעה ייחודית זו מעגנת אותו בלוח השנה היהודי, וכוללת אותו בין מועדי ישראל ההיסטוריים. היא המבססת את הריבונות העצמאית של מדינת ישראל כמדינת היהודים הדמוקרטית. והיא שתביא את העם היושב בציון גם לעצמאות תרבותית מלאה, וזו תביא את העולם כולו לקבל מאתנו השראה "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

הרב יעקב אריאל, רב העיר רמת גן

בשבת. ומכיון שהיה ברור גם למנהיגים החילוניים שאין להכריז על הקמת המדינה בשבת, הוחלט להקדים את הכרזת המדינה לערב שבת ה' אייר. וכך נקבע התאריך לדורות. נמצא שלא האו"ם קבע מתי תקום מדינת ישראל. השבת היא המבטיחה את עצמאותו של עם ישראל הן מבחינה מדינית והן מבחינה תרבותית. איננו תלויים בעולם, העולם תלוי בנו. העולם חב לנו חוב גדול.

הצו הא-להי ציוה על ישראל את השבת. היינו יחידים בעולם ששמרנו שבת. אנו הבאנו לעולם את בשורת יום המנוחה השבועי. אומנם השבת אצלנו היא לא רק יום מנוחה, אלא גם יום קדושה, יום של נשמה יתרה, של לימוד תורה ותפילה, יום של קהילה ומשפחה. המנוחה היא רק מסגרת, הקדושה היא התוכן. אך ללא מסגרת אין גם תוכן. כרגע נשמרת במדינה בעיקר המסגרת. אם כי גם בה יש פורצי פרצות, העוברים על החוק, ועלינו למנוע אותם. מדינת ישראל יוצרת את המסגרת הציבורית של השבת. אך במקביל, השבת היא היוצקת תוכן ערכי ותרבותי למדינה והיא הערובה לעצמאותה האמיתית.

ריבונותם של הערכים

וכאן אנו חוזרים לתחילת דברינו. אנו, הריבון האנושי עלי אדמות, קיבלנו עלינו בעצם, מרצוננו, את ריבונותו של ריבון העולם. בעקרון אין שום סתירה בין הריבונות האנושית למקור סמכותה - הריבונות השמימית. ה', שלו הארץ ומלואה, הוא זה שנתן את הארץ לבני אדם. הוא חנן אותנו בתבונה ובערכים, שאותם נשליט עלי אדמות, בעצמנו, ע"י תבונתנו ויוזמתנו האנושיות. כל מי שמגדיר את האדם כנברא בצלם, גם אם הוא מוציא מושג זה מהקשרו - "צלם אלקים" - מכיר במותר האדם מן הבהמה ובערכים המחייבים את האדם שנברא בצלם. השבת היא הקובעת שיש מותר האדם, שיש לו צלם, שיש לו ערכים, שיש כוח עליון שקבע אותם. הריבונות האנושית מחויבת לערכים אלו, העומדים מעליה. מדינת ישראל ריבונית לחוקק חוקים שיסדירו את החיים במקום שיש צורך בחקיקתם. אולם יש ערכי יסוד שאינה יכולה להתכחש להם, שהם מעל לריבונותה והם מקור הסמכות לריבונותה. ערכים כגון: ארץ ישראל, עם ישראל ותורת ישראל, שנקבעו ע"י ריבון העולם, הם

הרב אליהו קלצקין

(ליטא, תרי"ב 1852 - ירושלים, תמוז תרצ"ב 1932)

בשנת תרפ"ה בהגיעו לגיל שבעים עזב הרב אליהו קלצקין בחשאי את לובלין - בה כיהן כרב העיר - ועלה לארץ ישראל.

ענה לו "חוששני שאלמלי אני מתריע על הזיוף הריני מרגיז עלי את זעמם של בעלי הכנפויה הקנטרנית ומטריד עצמי בשיחות ובוויכוחים עמהם". בשל החשש גם נפגש עם הרב אברהם יצחק קוק זצ"ל בירושלים רק בשעות מאוחרות של הלילה מחמת אימת הבריונים הקנאים שהיו נכנסים אליו במשך היום ולא הצליח להיפטר מהם. ("במישור", שם).

נוגע לסדרת הרשימות - זכרונות שפרסם בנו ב"במישור", יש לציין כי הרב צבי יהודה קוק זצ"ל התרעם על ציטוט שגוי של דברי אביו הרב זצ"ל, ושלה תגובה שפורסמה בתום שבוע לפרסום הראשון, תחת הכותרת "הזהרו בדברי חכמים" (ווחזרו הדברים ונדפסו ב"לנתיבות ישראל" חלק ב):

ב"במישור" גליון רנ"ג בזכרונות על הגאון ר' אליהו קלצקין זצ"ל מסר בנו ד"ר יעקב קלאצקין, שכאילו אמר שיש מאמר של אדמו"ר זצ"ל ש"רקוד בחורים ובחורות על אדמת הקדש יפה כמו בהעלאת ניצוצות-קדושה משל תפלת מנחה על אדמת נכר". כמוכן אין מהראוי ומהצורך לטפל בעצם ביטולם והכחשתם של דברים כאלה, אם נאמרו הדברים הללו מפי אותו הגאון המנוח זצ"ל הרי אין זה כמוכן אלא על פי מה שנקלט אצלו מתוך דבריהם של אותם הנבלים (אין לך נבל מן ההופך דברי אלקים חיים" רש"י ברכות יב:), שהיו מצויים אצלו בבית ברכות אופיו, כמסופר בזכרונות שם, המתחפשים בתוך "חרדים", שהיו מסרסים ומזייפים את דברי קודשו של אאמו"ר זצ"ל ומהפכים אותם לגידופים לצרכי עקלקלותם.

ההליכה של הרב אליהו בתווך בין שתי המחנות הניצים בירושלים גרמה לבסוף לביזיון הנפטר בעת הלווייתו. בבטאונה המרכזי של "אגודת ישראל" בפולין פורסמה תחת הכותרת "תלמיד חכם שלא נספד כהלכה" הרשימה הבאה:

"... בדבר שערוריה חדשה, שהטילה קבוצת של צעירים מחוסרי אחריות והביאו לידי בזיון המת, לעלבונם של תלמידי אש החלוקת המתלהבת ע"י מעשים כאלה... העובדא היא כדלקמן: כפי שכבר ידוע לקוראיו נפטר בירושלים בשבוע שעבר מי שהיה רב בלובלין הרב הגאון ר' אלי' קלצקין ז"ל. והנה מה שמסופר במכתב הפרטי שקבלנו:

אל ההלוויה באו גדולי הרבנים ותלמידי החכמים. ההלוויה יצאה מבית החולים ולך ולפי התוכנית עומדים היו להביא את המיטה אל חצר הת"ת "עץ חיים" ששם אמרו לערוך את ההספדים. וכך היה. בשעה שההלוויה התקרבה לחצר "עץ חיים" נכנסו חשובי הרבנים אל החצר בכדי להספיד שם את הנפטר הגדול. בין הרבנים היו: הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרב משה מרדכי עפשטיין ר"מ בישיבת סלבודקה, הרב איסר זלמן מלצר, הרב יעקב משה חרל"פ, הרב ליב חסמן, מנהל ישיבת חברון, הרב אהרנזון ואחרים. והנה מספר הצעירים הללו, שרוצים כנראה דוקא במחלוקת בין היהודים החרדים בירושלים, בראותם שמתכוננים להספיד פה את הנפטר **עמדו וחטפו את המיטה, לא נתנו להכנס לחצר "עץ חיים" ויטלטלו הלאה.** עשה עשו את הדבר הזה כדי שהרב קוק לא ישא מספד. מובן שהמעשה הקים מהומה גדולה. הרבנים הנוכחים נתרגשו באופן יוצא מן הכלל וכל הקהל יצא ממש מכליו לרגלי ביזיון המת שלא נשמע כמותו, שמספר צעירים מחוצפים גרמו לו. (ע"פ "התור" שנ' 11 גל' ה' ב' תמוז תרצ"ב)

אבישי אלבוים

מנהל ספריית הרמב"ם (אריאלה)

הרב אליהו קלצקין היה דמות יוצאת דופן בעולם הרבנות. הוא בא ממשפחה מיוחסת. אביו ר' נפתלי הירץ היה תלמיד החת"ם סופר וכל חמשת בניו שמשו ברבנות. הרב אליהו קלצקין ניכר בכשרונותיו משחר נעוריו. בגיל צעיר כתב עליו המלבי"ם: "מה שנוגע ללימוד ובקיאיות וחרירות הוא כמעט יחיד בדור הזה, בקי בכל הש"ס ונושאי כליהם כאחד הגאונים, והתמדתו פלאית, והוא איש פלאי".

הוא כיהן ברבנות בקרטוז ברעזי הסמוכה לבריסק בשנת תרמ"א, במרימפול הסמוכה לקובנה משנת תרנ"ד והיה רב בלובלין בין השנים תר"ע-תרפ"ה עד עלייתו ארצה. הוא פרסם כעשרה ספרים, רובם שאלות ותשובות וחיידושים על הש"ס ומיעוטם בדרוש. בפרט התמסר לפתרון שאלות בנושא עגונות בשנים שאחרי מלחמת העולם הראשונה בה נספו אלפי חיילים יהודים והשאירו את נשותיהם עגונות. גם חיבר שני ספרים במוסר וחיזוק הדת האחד ברוסית והשני בפולנית להמוני העם (ע"פ י. גליס. אנצ' לתולדות חכמי ארץ ישראל ג, קצב).

תיאורים מפלגים על כשרונותיו של הרב אליהו קלצקין ועל ידיעותיו בתחומי המתמטיקה, הרפואה והגיאוגרפיה כתב בנו ד"ר יעקב קלצקין בסדרת רשימות שפירסם בשנת תש"ה בשבועון "במישור" (גל' רנא-רנד). הרב למד בקלות מדהימה לשונות רבות וידע לקרוא יוונית, רומית, אנגלית, צרפתית, רוסית, גרמנית ופולנית. זכרונו היה בחזקת מצלמה וכל "לוחות הצילום" היו שמורים במוחו.

חיפשתו בתוך ספריו של הרב קלצקין התייחסותו למעשה החדש הנעשה בארץ ישראל בימיו ומצאתי שדרש בעת חנוכת בניין ישיבת לומז'ה בפתח תקוה בעד השילוב של עובדי אדמה ולומדי התורה וראה בזה תיקון לחטא המרגלים:

"...הדברים האלו נתתי על לבי בעת חנוכת הבית לתורה ולתעודה של ישיבת לומז'ה בפתח תקוה, ביום ב' כ"א סיוון פ' שלה, כי עתה הלא נוכחנו לדעת כי עבודת החקלאות איננה מפרעת את זיקי התורה הנוטעים בקרב איש ישראל וכי גם בעמלם בעבודת האדמה ופרדסנות, בכל זאת דעתם נתונה להרים את קרן התורה ופנו להנהלת ישיבת לומז'ה הגדולה שיעשו אצלם סניף לישיבתם בפתח תקוה...". (ספר "דברים אחדים". תרפ"ט. עמ' קמא)

כשהגיע הרב אליהו קלצקין לירושלים בשנת תרפ"ה (1925) מצא כאן את היהדות החרדית מפולגת. כאן פגש גם את קנאי ירושלים, שהציתו אש המחלוקת על הרב קוק זצ"ל, והכתירו את הרב חיים זוננפלד זצ"ל לרבם.

רבות סבל הרב קלצקין מאותם בריונים-קנאים. בנו ד"ר יעקב קלצקין מספר, ש"פעם גילה לי בלחישה שבריוני הקנאים הדתיים בירושלים גנבו את חותמו והחתימו אותו על כרזים בלא שאילת דעתו". כששאל אותו מדוע אינו מוחה על כך?

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"

רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062

טל: 02-6242908, פקס: 02-6232560

betharav@zahav.net.il

www.moreshet.co.il/beit-harav

ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il

עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים

www.moreshet.co.il/beit-harav

www.yeshiva.org.il

עריכה: שושנה רייך